

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧАСНИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. *Стаття присвячена проблемі підвищення професійної компетентності учасників інноваційного навчально-виховного процесу. Встановлено, що дистанційна форма навчання, при якій в навчально-виховному процесі використовують кращі інноваційні засоби та форми навчання, основані на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях, повинна стати основою побудови ефективної системи підвищення професійних компетенцій студентів та викладачів вищих навчальних закладів.*

Ключові слова: *професійна компетентність, інноваційний навчально-виховний процес, дистанційне навчання*

Аннотация. *Статья посвящена проблеме повышения профессиональной компетенции участников инновационного образовательно-воспитательного процесса. Установлено, что дистанционная форма обучения, при которой образовательно-воспитательном процессе используют наилучшие инновационные средства и формы обучения, основанные на компьютерных и телекоммуникационных технологиях, должна стать основой построения эффективной системы повышения профессиональных компетенций студентов и преподавателей высших учебных заведений*

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, инновационный образовательно-воспитательный процесс, дистанционное обучение*

Annotation. *The article is devoted the problem of increase of professional jurisdiction of participants of an innovative educational-educate process. It is set that the controlled from distance form of teaching, at which an educational-educate process, teaching, based on computer and telecommunication technologies use the best innovative facilities and forms, must become basis of construction of the effective system of increase of professional jurisdictions of students and teachers of higher educational establishments*

Key words: *professional competence, innovative educational-educate process, distance form of teaching*

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. У протокольних рішеннях Колегії Міністерства освіти і науки України постійно висвітлюється задача запровадження новітніх моделей сучасних навчальних закладів, що працюватимуть в умовах інноваційного освітнього середовища і відповідатимуть потребам суспільства.

У зв'язку з цим, а також у розрізі Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» та

Державної цільової програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки», окреслюється необхідність розробки системи підвищення професійної компетентності учасників інноваційного навчально-виховного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. У контексті нових умов освіти Б.Л. Аграновичем, П.Л. Брусиловським, Г.В. Кедровим, А.М. Коротковим, О.П. Крюковим, Е.А. Локтюшиною, Ю.М. Насоновим, Е.С. Полатом, І.В. Робертом, Д.В. Смоліною зроблено опис моделі навчального процесу, в якому використовуються можливості новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (дистанційне навчання), що дозволяють ефективно організувати індивідуальну та колективну роботу викладачів і студентів, як учасників даного процесу.

Питання підготовки викладачів дистанційного навчання розглядається у дослідженнях А.А. Андрєєва, Х. Беккера, Р. Бергера, В.Ю.Бикова, В.М. Кухаренко, Г.С.Молодих, Є.С. Полат, Н.Г. Сиротенко та ін. Але до кінця ще не визначені основні рекомендації щодо навчання тьюторів дистанційного навчання.

Постановка завдання. Отже, постає проблема – якісна підготовка викладачів (тьюторів) з дистанційного навчання, створення системи підвищення професійної компетентності учасників інноваційного навчально-виховного процесу, в центрі якого знаходиться не професор, який збирає навколо себе аудиторію, а студент, якого обслуговує професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу.

Викладення матеріалу та результати. Інноваційний навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі орієнтований на самостійну діяльність щодо здобуття знань. Для такого процесу характерним є самостійна робота студента, з наданням йому права доступу до інформації, передбаченої навчальною програмою, а також високий рівень мотивації на навчання і активна позиція щодо оволодіння знаннями. У процесі навчання студент, будучи активно налаштованим на пізнання, спрямовує свої зусилля

на здобуття і конструювання знань, а не на просте їх відтворення.

На підтримку конструктивних зусиль студента у формуванні власних знань і навичок при такій організації навчального процесу спрямовано функціонування у вищих навчальних закладах платформ дистанційного навчання, запровадження яких передбачено Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні [3].

Дистанційне навчання - це форма отримання освіти, при якій в навчально-виховному процесі використовуються кращі інноваційні засоби та форми навчання, основані на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях.

Організація навчально-виховного процесу за допомогою систем дистанційного навчання передбачає вирішення наступних стратегічно важливих завдань його інноваційного розвитку,:

- надання можливостей здобування вищої освіти незалежно від віддаленості від освітніх центрів;
- задоволення потреб громадян в якісних освітніх послугах;
- вдосконалення системи вищої освіти в контексті технологічних підстав, що змінюються, на базі яких функціонує дистанційне навчання;
- інтеграція вищого навчального закладу в світовий освітній процес.

Дистанційне навчання закликає вирішувати специфічні завдання, які відносяться до розвитку інноваційної складової освіти і недосяжні в традиційній формі, а саме:

- посилення активної ролі студента у власній освіті;
- збільшення обсягу доступних освітніх масивів, досягнень людства, доступ до світових освітніх скарбів;
- спілкування з педагогами-професіоналами, консультування у спеціалістів високого рівня незалежно від їх територіального розташування;
- збільшення евристичної складової навчально-виховного процесу за рахунок застосування інтерактивних форм занять, мультимедійних освітніх програм;

- комфортні умови для творчого самовираження студентів.

Платформа дистанційного навчання вищого навчального закладу дозволяє студентам, як учасникам інноваційного навчально-виховного процесу:

- підвищувати рівень професійних компетентностей, а також компетентностей в області інформаційно-комунікативних технологій через доступ до відповідних ресурсів, інтерактивних сервісів (синхронних та асинхронних) і тематичних курсів.
- одержувати необхідні знання з дисциплін, представлених в навчальному плані вузу;
- контролювати отримані знання (інтерактивні тести, тренажери і лабораторні практикуми, домашні завдання і т.п.);
- спілкуватися з викладачами, тьюторами, психологами, батьками і іншими учнями (форуми, чати, електронна пошта).

В свою чергу, реалізація такого підходу передбачає отримання учнем знань у процесі розв'язання змістовних завдань, попередньо розроблених викладачем (тьютором) і під його безпосереднім керівництвом з використанням програмно-педагогічних засобів, що надаються шляхом організації мережевого доступу до серверних ресурсів навчального закладу. Саме тут і проявляється професійна компетентність викладачів як учасників інноваційного навчально-виховного процесу.

Викладач повинен мати відповідний рівень знань і умінь (технічних і педагогічних) для успішного використання в своїй професійній діяльності дистанційних форм навчання на рівні: користувача, автора-розробника курсів, викладача-тьютора, адміністратора курсів.

Зокрема, одним із завдань Болонського процесу є створення глобального освітнього середовища, головною перевагою якого є подання навчального матеріалу в уніфікованому вигляді та надання можливості студенту використовувати його у будь-якому місці і у будь-який час. Залежно від мети використання навчального ресурсу, виділяють різні форми

подання навчального матеріалу в електронному вигляді. Це може бути:

- простий електронний варіант курсу лекцій та методичних рекомендацій до виконання практичних робіт, який є електронною копією друкованого видання;

- електронний підручник (посібник), що запускається виконуваним файлом, або має Веб-інтерфейс та побудований на основі застосування різних рівнів інтерактивності, який призначено для самостійного оволодіння навчальним матеріалом і не передбачає контролю з боку викладача за навчальною діяльністю студента; такий підручник зберігається на компакт-диску;

- електронний навчальний курс (дистанційний курс) - комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій під керівництвом викладача, який реалізується засобами Інтернет-технологій, відео конференцій, інтерактивного телебачення, інших інтерактивних засобів і вимагає активного спілкування викладачів зі студентами, студентів між собою, у якому навчальний матеріал подається у структурованому електронному вигляді та зберігається на спеціальному навчальному порталі.

Електронний навчальний курс (ЕНК) - педагогічний програмний засіб, який дозволяє фіксувати виконання студентами всіх видів навчальної діяльності, проводити підсумкову атестацію у тестовій формі, організовувати самостійну роботу студентів, повністю забезпечувати студентів навчальним матеріалом.

За якістю електронних навчальних курсів в плані їх відповідності вимогам Болонської конвенції стосовно модульно-рейтингової системи організації навчального процесу, можна оцінити професійну компетентність викладача.

Особливістю ЕНК порівняно з електронними посібниками та підручниками, є необхідність керувати роботою студентів під час навчання з

боку викладача. Викладач повинен організувати виконання практичних та лабораторних робіт (за допомогою форумів, чатів, он-лайн відеоконференцій), перевіряти виконані завдання та надсилати відгуки тощо. Це вимагає від викладача нових педагогічних знань, вмінь та навичок. Ефективним шляхом досягнення цього є - підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблем використання сучасних інформаційних дистанційних технологій у навчальному процесі.

Для подальшого розвитку інноваційного навчально-виховного процесу необхідні фахівці з дистанційного навчання, основними обов'язками яких було б проектування, створення та проведення відповідних електронних курсів.

Тьютор – людина, яка організовує, проводить та керує процесом дистанційного навчання. Тьютор повинен мати:

- якості викладача: проводити вступні та завершальні заняття, допомагати учасникам в їх самовизначенні, забезпечувати правильне та ефективно використання навчальних та методичних матеріалів курсу;

- якості консультанта: координувати пізнавальний процес учасників, проводити консультативні та комунікативні заняття, відповідати на запитання слухачів курсу;

- якості менеджера: проводити набір та укомплектування навчальних груп, керувати навчальним процесом групи.

Роль тьютора в навчальному процесі курсу займає велику роль, тому що тьютор не тільки повинен брати активну участь у житті групи курсу, але й надавати необхідні рекомендації та поради щодо поведінки учасників в групі дистанційного навчання [4]. Інструктору необхідно бути на рівні зі слухачами, не треба бути лідером, необхідно разом зі слухачами будувати міцну команду для досягнення мети курсу.

Під час проведення курсу тьютор виступає в ролі інструктора та наставника, але під час форуму та чату він приймає участь нарівні зі студентами. Необхідно зазначити, тьютор повинен контролювати процес

спілкування та слідкувати за дотриманням учасниками мовного етикету спілкування.

Перед створенням дистанційного курсу тьютору необхідно продумати важливі складові для створення ефективного курсу: спілкування, контроль і об'єктивне оцінювання (тестування). На відміну від технологічних форм заочного курсу або діалогових телепередач, дистанційна освіта структурована навколо динаміки людського спілкування. Головна мета в створенні та проведенні дистанційного курсу - активне спілкування і взаємозв'язок студента й викладача. Протягом курсу студенти-учасники інноваційного навчально-виховного процесу мають можливість використовувати такі ресурси спілкування як електронна пошта, форум обговорення і система чату.

Спілкування - невід'ємна частина дистанційного навчання. В процесі навчання використовують декілька технологій для спілкування студентів та тьютора - список розсилок, чат та форум на сайті курсу, індивідуальна електронна пошта [1]. Тьютори використовують анкетування для отримання більш детальної інформації. Анкетування може використовуватися не лише для знайомства зі студентами, але і для отримання інформації стосовно організації курсу протягом та наприкінці навчання.

Контроль або тестування - дуже важливий аспект у дистанційному навчанні. Існує безліч засобів для оцінювання знань студентів. Сьогодні тестування широко використовується як зручний інструмент для контролю та оцінювання рівня знань студентів в традиційному і дистанційному навчанні [2]. Багато методистів стверджують, що комп'ютер не може оцінити певні навички. Наприклад, найбільш зручним способом оцінювання письмової роботи студента є іспит. Тому, використання комп'ютера як засобу оцінювання полегшує процес перевірки знань як для студента так і для викладача.

Труднощі з якими стикаються тьютори інноваційних навчально-виховних процесів такі: низький рівень участі студентів в обговоренні

актуальних питань в форумі, непостійний взаємозв'язок учасників один з одним, неактивна участь на протязі курсу.

Проаналізувавши зазначені труднощі, можна визначити головні аспекти проявів професійної компетентності викладачів-тьюторів, які сприятимуть їх подоланню:

1. Відноситись до студентів як до особистості. Під час листування звертатися до студентів по імені. На початку навчання запропонувати студентам групи заповнити анкету з інформацією про себе. Допомогати студентові почувати себе більш впевнено в процесі навчання і настроїтися на позитивний лад.

2. Сприяти створенню позитивного емоційного клімату під час навчання. Якомога частіше, використовувати різні засоби спілкування між учасниками (форум, електронна пошта, чат), щоб заохочувати взаємодію і будувати колективну довіру. Дізнаватися про думку студентів на різні теми за допомогою анкетування.

3. Бути завжди на зв'язку. Не зникати на тривалий час з курсу. Кожен день перевіряти участь студентів у групі, продивлятися електронну пошту, відповідати на отриманні листи від учасників, надавати допомогу учасникові якщо у нього виникли проблеми у процесі навчання. Таким чином, студенти будуть почувати себе у навчанні більш впевнено та комфортно.

4. Правильно будувати структуру курсу. Пам'ятати про основну мету курсу. В логічній послідовності надавати матеріали курсу.

5. Об'єктивно оцінювати учасників. Ставлення до кожного студента повинно бути однаковим.

Дотримання вище зазначених порад допоможе тьютору створювати і запроваджувати в практичній діяльності ефективні курси дистанційного навчання, як основу інноваційного навчально-виховного процесу.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Наслідком надання навчально-виховному процесу інноваційних якостей стане кардинальна зміна його властивостей в напрямку більшої свободи учасників даного процесу при

плануванні навчання, виборі місця, часу і темпу, в переході від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта через все життя», в переході від руху студента до знань в зворотному напрямку – знання доставлятимуться студенту.

Професійна компетентність викладача трансформується із його безпосереднього завдання – не передати студенту певний обсяг знань, а організувати самостійну пізнавальну діяльність, навчити його самостійно добувати знання і застосовувати їх в практичній діяльності.

В розрізі інноваційного навально-виховного процесу від викладача потрібне володіння професійними компетентностями в дуже широкому діапазоні:

- компетентності в галузі педагогіки, психології і нових педагогічних технологій,
- компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій і використання їх в начально-виховному процесі,
- компетентності в галузі Інтернет-технологій).

Позитивний вплив інноваційного навчально-виховного процесу на професійні компетентності студента полягає у підвищенні його творчого і інтелектуального потенціалу за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, вміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення. Максимально сприяє цьому, перш за все, формування студентом індивідуальної навчальної програми шляхом вибору курсів по різних напрямках навчання. Формат онлайн - навчання знімає більшість просторово-часових обмежень, властивих очній освіті. Розписана потижнева програма кожного курсу дозволяє планувати навантаження і скласти власний графік навчання. Навчальне середовище забезпечує постійний доступ до всіх необхідних матеріалів курсу, після закінчення якого студенти отримують відмінні навички використання інформаційних технологій, здібність до гнучкої професійної орієнтації, вміння ефективно планувати свій час, тобто ті компетенції, як сьогодні є ключовими на сучасному ринку праці.

Література:

1. Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение // Евразийская ассоциация дистанционного образования. Материалы IV Международной конференции по дистанционному образованию // Режим доступа : <http://www.iet.mesi.ru/broshur/broshur.htm>.
2. Гиркин И.В. Новые подходы к организации учебного процесса с использованием современных компьютерных технологий // Информационные технологии. – 1998. – № 6. – С. 44-47.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України від 20 грудня 2000р.).
4. Ken W. White, Bob H.Weight. The online teaching guide: a handbook of attitudes, strategies, and techniques for the virtual classroom.- 2000, Allyn and Bacon. – 356 p.